

Působení nadnárodních korporací v rozvojových zemích a vliv na ekonomiku

PhDr. Tomáš Mandík

Pokud na trzích rozvojové země investují nadnárodní korporace, má to na danou ekonomiku jak **přímé efekty**, které se odrazí v krátkém období zvýšením hospodářského růstu, tak **efekty dlouhodobé**, které se projeví změnou strukturálních charakteristik ekonomiky.

POZITIVA

Vstup nadnárodní korporace **přináší do ekonomiky kapitál**, kterého je v rozvojových zemích výrazný nedostatek. Investice tohoto kapitálu se projeví ve zvýšení výkonu ekonomiky, tedy růstem HDP. **Domácí ekonomika bohatne**, vláda získává od těchto firem více financí na daních, investice zároveň vytváří pracovní příležitosti pro domácí obyvatelstvo. Díky novým pracovním příležitostem dochází ke **snížení nezaměstnanosti** se všemi pozitivními sociálními efekty. Díky tomu také lidé mohou za vydělané peníze nakoupit více zboží. Mohou více spotřebovat i spořit a tak může ekonomika dále růst. Pokud je zahraniční investice spojena s exportním odvětvím, odrazí se **vyšší vývoz** opět v hospodářském růstu a zároveň příznivě ovlivní obchodní bilanci. V neposlední řadě je třeba zmínit skutečnost, že působení nového subjektu na trhu si vyžádá **vznik sítě dodavatelských a subdodavatelských firem**, které dále přispívají k ekonomickému růstu a zvýšení zaměstnanosti.

Co se týká nepřímých, dlouhodobých efektů, jde zejména o **know-how**, které do rozvojové ekonomiky přinese subjekt dlouhodobě působící na vyspělých trzích. Může jít jak o manažerské postupy a zkušenosti, tak o výrobní metody. Inovace jsou nezbytné pro růst dlouhodobého ekonomického potenciálu. Pro rozvojovou ekonomiku je také důležité, že nadnárodní korporace přenášejí na domácí trhy **zboží a služby s vyšší kvalitou**.

NEGATIVA

Nadnárodní korporace se však na rozvojovém hospodářství mohou podepsat i negativním způsobem. Jejich vstup na trh znamená **velkou konkurenci** pro domácí subjekty, a je proto možné, že domácí firmy budou pod tlakem konkurence vytlačeny. Taková převaha zahraničních konkurentů může vyústit v situaci, kdy je velká část zisků vytvářených v dané ekonomice přesouvána mimo tuto ekonomiku (tzv. **dekapitalizace** neboli odliv – pro rozvojové země tolik potřebného - kapitálu). V tom případě mohou být výkonnostní ukazatele ekonomiky (např. HDP) na dobré úrovni, avšak na vytvářeném bohatství nedostatečně participuje domácí obyvatelstvo. Pokud korporace nenaváže

vztahy s místními ekonomickými subjekty, a dováží výrobky (polotovary) či služby ze zahraničí, negativně to **ovlivňuje obchodní bilanci dané země**.¹ Dalším rizikem je ztráta pracovních míst v případě, kdy práci místních firem náročnou na pracovní sílu nahradí typ práce náročný na kapitál.

RŮZNÉ POHLEDY

Pohledy ekonomů na tuto problematiku se různí. **Neoliberální proud** odmítá jakékoli omezování volné konkurence a tudíž i veškerá omezení, kterými by se daný trh chránil před vstupem zahraničních korporací. Jinými slovy: Pokud je vstup na trh rozvojové ekonomiky pro korporaci efektivní, je vhodné, aby tak učinila a utkala se v konkurenčním prostředí s domácími subjekty. Působení konkurenčního prostředí je zároveň nejefektivnější cestou pro rozvoj domácího hospodářství. Na druhou stranu, neoliberální proud nebude obhajovat systémy pobídek, které mají za úkol přilákat zahraniční investory do země. Opakem neoliberálního proudu jsou **ochranářské teorie**. Podkladem pro tuto argumentaci by mohla být tzv. **teorie nezralého průmyslu**. Její hlavní myšlenkou je, že země, která se dosud nachází na nízkém stupni ekonomického rozvoje, by se neměla otevřít volné konkurenci. Domácí subjekty je třeba chránit před zahraniční konkurencí ochranářskými opatřeními. V těchto podmínkách může ekonomika dospět do vyššího vývojového stadia, ve kterém se teprve mohou projevit pozitivní efekty konkurenčního prostředí. Až v tomto stadiu je vhodné ekonomiku otevřít světu. Od obou těchto přístupů se odlišuje **pohled nové institucionální ekonomie**. Podle její argumentace je působení volné konkurence vhodné a není třeba chránit ekonomiku před vstupem cizích subjektů. Konkurence však není všelék a tržní ekonomika se nevytvoří sama. Zásadním způsobem záleží na institucionálním charakteru dané ekonomiky. Je tedy důležité nastavit pravidla hry (tedy zejména ekonomickou legislativu), která by odpovídala daným podmínkám.

NA CHARAKTERU INVESTIC ZÁLEŽÍ

Investice nadnárodních korporací mohou mít **různorodý charakter**. Z výše uvedeného vyplývají některé charakteristiky, které přispívají k vyššímu ekonomickému užítku pro rozvojové země. Vyšší užitek určitě vytvoří **investice do výroby s vysokou přidanou hodnotou**, kdy investor nevyužívá pouze levnou pracovní sílu, ale také další zdroje domácí ekonomiky, jako jsou dodavatelská výroba a služby, kvalifikovaná pracovní síla apod. Více zisku tak zůstane uvnitř země. Dále je vhodné, aby investice měla **dlouhodobé zaměření**. Díky tomu je investor nucen své zisky investovat zpět do firmy namísto jejich vývozu mimo danou ekonomiku. Také je přínosné, pokud investice **směřuje do sektoru, který je v rozvojové zemi zanedbaný, nebo neexistuje** vůbec. Tím zahraniční korporace zaplní volné místo na trhu, což je jistě prospěšnější, než kdyby v již existujícím sektoru pouze vytlačila domácí výrobce. Je zároveň pozitivní pokud do jednotlivých sektorů přichází vždy **víc zahraničních subjektů**. To přispívá k vzniku konkurenčního prostředí, naopak situace, kdy je jeden

¹ Obchodní bilance je rozdíl mezi dovezeným a vyvezeným zbožím (importem a exportem).

dominující subjekt v každém sektoru, by vedla k monopolizaci ekonomiky. Velice přínosné pro rozvojovou ekonomiku jsou **investice do sektorů spojených s výzkumem a vývojem**, na které v rozvojových ekonomikách neexistuje většinou dostatek financí.

Říjen 2006

Poznámka:

Tento text vznikl jako podpůrný materiál k aktivitě „**Nadnárodní korporace**“
(<http://www.varianty.cz/activities.php?id=170>)

Další podpůrné materiály:

- 1) Statistiky – nadnárodní korporace (<http://www.varianty.cz/texts.php?id=146>)
- 2) Hurdová M.: Kritika nadnárodních korporací (<http://www.varianty.cz/texts.php?id=144>)
- 3) Bělohoubek, I., Lebeda, P.: Kontrola a regulace nadnárodních korporací
(<http://www.varianty.cz/texts.php?id=147>)